

Theater Schrift Lucifer # 03/ februari 2006

In dit nummer

Artikelen
Kritieken
Dramatekst

Van

Bobkova
De Boose
Van der Plas
Robbrecht
Roosen
Verschueren
Van de Wijdeven
Zonneveld

scène uit *Biest* door de Wetten van Kepler
Foto: August Swietkowiak

COLOFON

De redactie van **Theater Schrift Lucifer**:

Alexander Schreuder (1975) is dramaturg bij Toneelgroep Amsterdam. Daarnaast werkte hij drie jaar als dramaturg met Olivier Provily. Hij studeerde Theaterwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam.

Berthe Spoelstra (1969) is freelance dramaturg. Ze studeerde Theaterwetenschap (UvA) en geeft daar nu les. Ze was vast verbonden aan Theatergroep Maccus en De Theatercompagnie en werkt op dit moment samen met o.m. Jos van Kan, Tarkan Köroglu (Theater EA) en Daniëlle Wagenaar (Het Syndicaat). Ze is jurylid van De Theaterdagen.

Cecile Brommer (1971) is vanaf seizoen 2005/06 huisdramaturg voor Het Zuidelijk Toneel. Ze studeerde Theaterwetenschap en Russisch (UvA) en werkte als dramaturg en criticus voor o.m. Theater Instituut Nederland, Stella Den Haag, Carrousel, Frascati, Atelier D., Holland Festival, Het Financieele Dagblad en diverse internationale tijdschriften.

Daphne Richter (1975) studeerde Theaterwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam. Ze werkte onder meer bij Atelier D. en productiehuis Frascati. Op dit moment is zij freelance schrijver / redacteur en werkt voor o.a. Gasthuis, Theater Instituut Nederland, de Theaterschool en als criticus voor Het Financieele Dagblad.

De redactie bedankt Alexandra Koch / Hotel Dramatik

Theater Schrift Lucifer

- Over nadenken en sprakeloosheid -

Derde bericht van de redactie

Rond de jaarwisseling 2005-2006 kwamen we – hoe onvermijdelijk - een beer tegen in het struikgewas van de digitale snelweg. Het maken van een tijdschrift voor theaterkritiek en -artikelen op internet, zomaar een initiatief van vier enthousiastelingen, is niet niks. Felle en vurige discussies over de paden die wij willen en moeten bewandelen, vertraagden onze pas. Na een korte en inspirerende confrontatie vervolgden we blijmoedig de ingeslagen weg: Stichting Vurig is in oprichting, het eerste verzoek om financiële ondersteuning gehonoreerd. Wij danken het Nederlands Toneel Verbond voor de allereerste startsubsidie.

Lucifer blijft onbekommerd alle wetten van het kapitalisme én van internet tarten. Op dit podium wordt nadenken toegejuicht. Hier wordt in alle rust gezocht naar woorden om het hedendaagse theater te beschrijven, om met kritische en gegronde argumenten de tijdgeest die daaruit spreekt te vorsen. Lucifer wil een plek zijn waar de rol en de functie van kunst – en theater in het bijzonder - met felle of rustige, bloemrijke of sobere woorden, wel of niet expliciet, beschouwd kan worden. Zo is ook deze Lucifer opgebouwd: in het ene artikel galoppeert de gedachte in gestrekte draf voort, in het andere cirkelt de auteur om sprakeloosheid heen.

In dit derde nummer van Theater Schrift Lucifer allereerst een felle toespraak van theatermaker Adelheid Roosen: een pleidooi voor toewijding en liefde in zowel het maken als het programmeren van theater. Haar oproep aan theatermakers, schouwburgdirecteuren én politici is: gebruik de bureaucratie niet als excuus, maar steek de hand in eigen boezem en geef kunst ruim baan.

Op dit vurig betoog van Roosen volgt een korte novelle waarin Johan de Boose zijn laatste bezoek aan Tadeusz Kantor beschrijft. Lucifer kwam dit kostbare document op het spoor toen regisseur Olivier Provily, die zich voor zijn recente grote zaalvoorstelling liet inspireren door het werk van Kantor, contact zocht met De Boose. De Boose volgde jarenlang de Poolse theatervernieuwer bij zijn eigenzinnige en vernieuwende werk; op Kafkaïaanse toon geeft hij een boeiende karakterschildering van Kantor en beroert hij onze gedachten. Ook deze bijdrage stelt – indirect – dat theater alleen kan worden gemaakt met totale overgave van lichaam en geest.

Opnieuw zijn er kritieken van voorstellingen, want nadenken over het toneel kan op filosofisch of wetenschappelijk niveau, maar toch vooral ook aan de hand van concrete voorstellingen. De voorstelling *Camille Claudel* (gemaakt door De Paardenkathedraal) was volgens Hana Bobkova een aangrijpende zintuiglijke en emotionele ervaring. Spel, tekst, visuele dramaturgie en muziek componeren een filmisch verhaal “van verlangen, verdriet, verleiding als door een demon; van woede, angst voor het onvermogen, van liefde, van destructie, waanzin en bezetenheid van een kunstenaar. En van een roes.”

Haar kritiek op *Tirannie van de tijd* (door Het Zuidelijk Toneel) is een pleidooi voor de tekst van de drie Vlaamse schrijvers Paul Pourveur, Claire Swyzen en Stefan Hertmans. De diverse kritieken op de encensering van die tekst zijn in Theater Instituut Nederland tijdens de bijeenkomst ‘Kritiek op kritiek’ weliswaar uitvoerig besproken, toch menen wij dat de zienswijze van Bobkova grote meerwaarde heeft: sinds enige tijd wordt op diverse plaatsen gesproken van 'een scheiding der geesten' als het gaat om het Vlaams en Nederlands theater. De Vlamingen zouden (té) talig en intellectueel, de Nederlanders (té) cabaretesk en politiek theater maken. Hana Bobkova kiest de kant van de Vlamingen: zij noemt de mise-en-scène op meerdere fronten ‘plat’ in tegenstelling tot de rijkdom die de tekst biedt. Ze opent haar kritiek met de woorden: “*Tirannie van de tijd* is een boeiende, poëtische en postdramatische tekst; een ‘marathontekst’ van verschillende lopers op talrijke wegen.”

Anna van der Plas schreef een kritiek op de voorstelling *MillerNin* van Compagnie De Koe. Een voorstelling die volgens de auteur in een Vlaamse theatertraditie staat. Brutaal en intelligent springen de drie acteurs om met het materiaal dat ze rond de persoonlijkheden Anaïs Nin en Henry Miller hebben verzameld. Regelmatig

bespreken ze daarbij de zin en onzin van het theater dat ze maken om vervolgens weer in een personage te 'verdwijnen'. Meerwaarde van deze benadering, zo betoogt Van der Plas, is dat de houding van de acteurs ten opzichte van het materiaal een extra emotionele- en denklaag toevoegt.

Joachim Robbrecht schreef een verzamelkritiek van een viertal voorstellingen die hij bezocht tijdens de Schillertage 2005. Zijn beschrijvingen van de voorstellingen zijn zowel inspirerend als leerzaam. De manier waarop hij gebeurtenissen op het toneel beschrijft, analyseert en beoordeelt, zijn een oefening in het kijken naar theater. Omdat de besproken voorstellingen zo divers zijn, komt Robbrecht in zijn conclusie tot een verrassend pleidooi voor grotere culturele uitwisselingen tussen oost en west, die - in het kielzog van het economisch globalisme – wat hem betreft vaker en meer in beide richtingen zouden mogen plaatsvinden. De rijke beeldentaal uit het oosten zou in combinatie met het enorme engagement van enkele jonge Duitse theatermakers, écht zinnige (culturele) globalisering opleveren.

Uit bovenstaande blijkt overigens dat we – in weerwil van een eerdere stellingname – zo geen vaste, dan toch regelmatig terugkerende auteurs hebben. Hana Bobkova en Joachim Robbrecht schrijven beide lezenswaardige stukken waar de redactie van Lucifer dankbaar voor is. En we hebben inmiddels ook een vaste rubriek: de nieuwe Nederlandstalige toneeltekst. Lucifer wil de toneelschrijfkunst als literair genre ruimte geven. Daarom - tot nu toe - in elk nummer een toneelstuk dat zelfstandig gelezen kan worden; als toneelliteratuur. In dit derde nummer *Biest*, een tekst van Herman van de Wijdeven. Anna van der Plas en Bram Verschueren schreven een analyse van twee recente teksten van Herman van de Wijdeven: *Biest* en *Don Quichot*. De titel van dit essay verradt al, dat in het toneelwerk van Van de Wijdeven de karige taal die de mens tot zijn beschikking heeft, centraal staat: "Als het nog niet hardop is gezegd, is het misschien nog steeds niet waar".

Tot slot vroegen we Loek Zonneveld om een reactie op de voorstelling *Biest*, ook al zei hij letterlijk sprakeloos te zijn na afloop van de voorstelling. Voor Lucifer deed hij toch een poging te beschrijven welke indruk *Biest* op hem maakte. En bijna terloops geeft hij één van de mooiste definities van theater: "Goed toneel, krachtig theater - dat is ordening van wat voor de individuele toeschouwer ooit chaos leek. (...) Zodat de toeschouwer, met al zijn individuele associaties, kan verdwalen in de vertelling die zij [de makers] voor jou hebben bereid."

Amsterdam, februari 2006

De redactie: Alexander Schreuder, Berthe Spoelstra, Cecile Brommer, Daphne Richter

Theater Schrift Lucifer verschijnt op www.hoteldramatik.com, en is tevens bereikbaar via www.theaterschriftlucifer.nl. Het tijdschrift kan worden *gedownload* en indien gewenst uitgeprint. Op aanvraag kan de redactie een printversie (tegen kostprijs) toezenden, aan te vragen via e-mail: theaterschriftlucifer@gmail.com. Hier kunnen ook inhoudelijke bijdragen of ideeën daaromtrent worden aangemeld.

Apollion

Zoo geef het dan een' naem: laat hooren hoe ghy 't noemt.

uit *Lucifer* (1654): vers 679